

5. Hazánk különböző vidékei művészeti, kulturális és gazdasági fejlődésének ismertetése.

6. Tömegkulturális kérdések, az üzemi és falusi kultúrélet művészi-esztétikai értékelése és támogatása.

7. A szerkesztőség foglalkozzon azzal a kérdéssel, hogy esetleg változtasson a lap formátumán, a jelenlegi formátum [csökkenjen a] felére, mely esetben a kéthetente megjelenő lap körülbelül hatvan oldalra terjedne. Amennyiben a régi formátum maradna meg, körülbelül harminc nagy oldalra.

8. A kéthetente megjelenő lapot javasoljuk 10 000 példányban megjelentetni.

Meg vagyunk győződve arról, hogy a lap profiljának ilyenszerű kialakítása hozzájárulna népszerűségének fokozásához. Biztosítaná azt, hogy a széles dolgozó tömegek kulturális és művészeti nevelésében még inkább kivehesse a részét. Szükségesnek látjuk tovább erősíteni a szerkesztőségben a pártos szellemet és arra törekedni, hogy a lap a szocialista-realista művészet következetes szószólója és élharcosa legyen és mindemellett felölelje a szocializmus építésének legfontosabb kérdéseit hazánkban.

Erdélyi István

A [MAT-i Pártbizottság] Tudomány és Művészet Osztályának vezetője

ANDJM, fond 1134, dos. 206/1958, 43–45. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

112.

Zárkaügynök¹⁰⁴ jelentése a letartóztatott Bibó László 1956-os szerepéről

Kolozsvár, 1958. november 10.

Nyilatkozat: A továbbiakban Bibó Lászlóról jelentek.

Nevezett a Petőfi-körrel kapcsolatos nyomozásokról és a Gáll Tiborral való kapcsolatáról mesélt. Azt mondta, hogy a továbbiakban is ki fogják hallgatni az Evangélikus Teológián¹⁰⁵ történetekkel kapcsolatban. Ezekről a következőket mesélte el:

A magyarországi események alatt (a pontos napra már nem emlékezett, körülbelül az események kitörése után egy héttel) egy este 9-kor kezdődő gyűlésre hívták az olvasóterembe. Őt személyesen Dani Péter hívta meg, aki akkor harmadéves teológusként a bentlakás „seniora” volt. A gyűlésen mind a 11 teológus részt vett. A gyűlést Dani Péter vezette, aki kijelentette, hogy az egyetemisták

104 A Gy. E. A. zárkaügynököket korábban 3 év és 4 hónapos fegyházra ítélték tiltott határátlépés miatt (ACNSAS, fond Informatív, dos. 5336, vol. 3, 1. f.).

105 Helyesen: a Protestáns Teológiai Intézet magyar evangélikus szekciója.

nem nézhetik tétlenül a teológián kialakult hangulatot és légkört. Az előadótanárok nem készülnek fel az órákra, és előadásaik csupán a tananyag felolvasásából állnak. A tanítás kimerül a házi feladatok meghallgatásában és lemásolásában. Arra kell kérni a tanárokat, hogy alaposan készüljenek fel az órákra. Másrészt a magyar egyetemisták nagy érdeklődéssel és szimpátiával követik a magyarországi eseményeket, míg a tanárok egészen más magatartást tanúsítanak, elfogadják az események „hivatalos” értelmezését, és ellenséges magatartást tanúsítanak a magyarországi munkások és egyetemisták harcával szemben. A jelenlevők szót kértek és mindenki csatlakozott a Dani Péter által mondottakhoz, amiket ötletekkel és újabb állításokkal egészítettek ki. Csak az idősebbek nyilatkoztak, az elsőéves hallgatóknak nem volt bátorságuk hozzászólni, lévén, hogy csak nemrég érkeztek a teológiára. Azonban ők is egyetértettek az elhangzottakkal és minden javaslatot egyöntetűen elfogadtak.

Végül a gyűlésen összeállítottak egy 5 vagy 6 pontból álló kiáltványt, amelyben – Bibó csak ennyire emlékszik – azt kérték, hogy a tanárok készüljenek alaposabban és egyetemi színvonalon az előadásokra, az egyetemi hallgatók elítélték a tanároknak a magyarországi eseményekkel szemben tanúsított magatartását, és [kijelentették, hogy] azt szeretnék, ha a tanáraik a magyarországi események megítélésében „hazafias” magatartást tanúsítanának. A kiáltványban név szerint Opferman [Opfermann Ernő], Rab [Rapp Károly] és Lengyel Lóránd tanárokat nevezték meg, mint olyan személyeket, akik elhanyagolják az előadásokra való felkészülést, és mint akik „negatívan” állnak hozzá a magyarországi eseményekhez. Bibó nem emlékszik vissza pontosan, hogy ki mit is mondott, de minden idősebb hallgatónak volt valami hozzáfűznivalója. Mindezek közül Mózes Árpád negyedéves hallgató és segédpap volt a leghangosabb. A kiáltványt mind a 11 jelenlevő egyetemi hallgató aláírta. Azután az egyezés szerint a dékán asztalára helyezték. Bibó nem tudja, hogy ki helyezte el a kiáltványt a dékán asztalára. A kiáltvány haragot váltott ki a tanároknak. Olyan hírek is fölbukkantak, hogy a kiáltványt átadják a hivatalos szerveknek. Ennek hallatára az egyetemisták úgy döntöttek, hogy meg kell semmisíteni a dokumentumot. Bibó már nem emlékszik pontosan a részletekre, hogy mi hogyan is történt, csupán annyit hallott, hogy a kiáltványt „ellopták” és megsemmisítették.

Bibó azt is elmesélte, hogy ez idő alatt a Babeş és a Bolyai egyetemek diákjai által szervezett tüntetésekről is beszélgettek. Azt beszéltek a köreikben, hogy a Victor Babeş Egyetem diákjai fölfegyverkeztek, és arra kérik a magyar diákokat: vegyenek velük részt egy közös, a magyarországi diákok harcával szimpatizáló utcai tüntetésen. Ez a felhívás azonban csak provokáció lett volna, ugyanis a valódi terv szerint a magyar diákok haladtak volna elől, és amikor elértek volna a Monostor negyedbe, a helyi lakosok előlről, míg a román diákok hátulról támadtak volna rájuk. A tüntetésre ezért nem került sor.

Bibó azt mesélte, hogy őt is beidéztek annak a személynek a kihallgatására, akitől ezt a hírt hallotta. Bibó azt állítja, hogy már nem emlékszik pontosan, kitől

hallotta ezt a hírt, ugyanis egész nap erről tárgyaltak és így nem emlékszik, hogy kitől is hallotta először. Ahogy ő (Bibó) állítja, bármelyik kollégáját megnevezhetné, azt meg amúgy sem tudná tagadni, hisz mindenki beszélt a dologról. Végző megoldásként – monda Bibó – ő megnevez valakit azért, hogy ne vessék alá megszorító intézkedéseknek, és hogy ne tűnjön hamisnak. (Máskülönben, ahogy megfigyeltem, Bibó igyekszik őszintének mutatkozni a kihallgatások alatt arra hivatkozva, hogy nem követett el komolyabb hibát, nem kezdeményezett semmit, és reméli, hogy az őszinteségével megmenekül, tény, amelyet én is megemlítettem neki.)

A „gyászszalaggal” kapcsolatosan, Bibó azt állítja, hogy a magyarországi események során minden evangélikus teológus viselte, és hogy a református teológusoktól kapták. Azt, hogy ki osztogatta a szalagokat, nem tudja. Ő már szeptembertől kezdve az egész év folyamán fekete szalagot viselt, ugyanis meghalt a nagyapja. Ha nem jött volna közbe ez a személyes jellegű gyász, akkor is fekete szalagot viselt volna, ahogy a többiek, a magyarországi események iránti szimpátiaként.

A rádiózással kapcsolatban Bibó azt állítja, hogy a szünetek alatt a diákok a református bentlakás rádiós szobájába vonultak, ahol a Budapesti Rádió adásait hallgatták. Ő is volt kétszer vagy háromszor rádiót hallgatni. Ezen kívül az evangélikus egyetemi hallgatók többször is ellátogattak Argay püspök lakására, hogy ott hallgassák a Budapesti és a Szabad Európa Rádió műsorait. Ezeken a rádiózásokon csak az idősebb teológusok vettek részt, ő sosem volt a püspök lakásán, a későbbiekben a többiektől hallotta, hogy ők voltak és ugyancsak tőlük hallotta a híreket is, de Bibó már nem emlékszik pontosan, hogy milyen hírek is érkeztek ezen az úton.

Bibó azt is említette, hogy megkérdezték tőle: írt-e haza az apjának arról, hogy a Victor Babeş Egyetem diákjai fölfegyverkeztek.¹⁰⁶ Bibó nem emlékszik pontosan, hogy ilyesmit írt volna, de lehetségesnek tartja, hogy beszámolt ezekről az apjának. A híresztelés forrását azonban, ahogy eddig is állította, nem ismeri. A református, unitárius és evangélikus teológusok közötti kapcsolatról Bibó semmiféle részletet sem ismer. Ahogy állítja, egymás között sok a barát, és biztos, hogy találkoztak, információkat cseréltek, és meg is tárgyalták azokat, de nem szervezett körülmények között. Tehát ő nem állíthatja, hogy bárki is összekötő ember lehetett közülük, vagy hogy bárkinek is előre meghatározott feladata lett volna ebben a dologban, ugyanis a találkozások, a barátkozások annyira gyakoriak voltak, hogy ezek a kapcsolatok automatikusan alakultak ki. Bibó néhány általa írt versnek a tartalmáról is beszélt pl: „A magyar jellem”.¹⁰⁷

ACNSAS, fond Informativ, dosar 5336, vol. 3, 6–10. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

106 Bibó László lefoglalt leveléről készült állambiztonsági jegyzetet lásd a 42. sz. iratban.

107 A jelentés itt befejezetlenül megszakad.